

Sziebert Ferenc,
Görcsönydoboka, Baranya-megye

Franz Sziebert,
Görcsönydoboka/Ketschinge, Komitat Baranya

Mélyen tisztelt Elnök Asszony, tisztelt Megjelentek!

Köszönöm a lehetőséget, hogy szülőfalum sorsán keresztül képet adhatok Önöknek közös múltunkról. Hasonló események zajlottak le sok magyarországi sváb faluban. Szomorúan kellett tapasztalnunk, hogy a II. világháború utáni évek számunkra szinte több szenvedést hoztak, mint a borzalmas háború. Sorsunkat sokáig elhallgatták vagy hamisan mutatták be. Ezért is van nagy jelentősége annak, hogy a mai fiatalok megismerjék az akkori eseményeket a maguk valóságában.

Szülőfalum, Görcsönydoboka, Mohács mellett, a Csele-patak két partján, egy magyarországi németek által lakott kis zsákfalu 340 lakossal, amelynek a 70-es évekig még bekötőútja sem volt. Történelmünk szomorú szakasza már azzal kezdődött, hogy 1944 májusában a falunkban minden hadviselésre alkalmas férfi egy levelet kapott a magyar katonai hatóságtól, amelyben az állt, hogy olyan katonai sorozáson kell részt vennie, amelyet a német hadsereggel közösen, a faluban fognak tartani. Ez meg is történt. Sokan eleve árulásnak tartották, hogy magyar állampolgár létükre egy idegen hadseregben kell majd harcolniuk, így többen önkéntesnek jelentkeztek, tartalékosnak a Magyar Honvédségbe. Jelentkezésüket azonban elutasították, mondván, hogy a magyar és a német hadsereg együtt, „vállvetve” harcol a közös ellenség ellen. 1944 júliusában kétnyelvű katonai behívót kaptak a 17-40 éves férfiak, majd szeptemberben a 40-50 év közöttiek, mind a német hadseregbe. A háború után – már aki túlélte – mindenkit, aki a német hadseregben harcolt, hazaárulónak bélyegeztek meg, azaz áthárították rájuk a felelősséget.

Az orosz hadsereg már 1944 végén keresztül vonult a falunkon. 1945. január 2-án kihirdették a faluban, hogy minden német származású, 18-30 közötti nőnek és 17-45 év közötti férfinak sürgős munkálatokban kell részt vennie, két heti hideg étellemmel és egy takaróval jelenjenek meg a községházán. A községháza udvarán felolvasták a neveket és felsorakoztatták őket. A sor elejére egy anya állt, aki zokogva mondta „Ez az örült háború a családomtól eddig már négy halálos áldozatot követelt, most az utolsó, legkisebb gyerekeket viszik el. Én is a gyerekekkel megyek, bárhová is viszik!” Később kiderült, kényszermunkára hurcolták el őket a Szovjetunióba. Ez volt az „elhurcolás”, amit ma „malenkij robot”-nak is neveznek. Kegyetlen körülmények között, három-öt évig tartott, és nagyon sok áldozatot

Sehr geehrte Frau Präsidentin, geehrte Anwesende!

Ich bedanke mich für die Möglichkeit, daß ich aus dem Leben meines Heimatdorfes ein Bild unserer gemeinsamen Vergangenheit vorstellen darf. Denn ähnlich gestalteten sich ja die Ereignisse in mehreren Hundert, von Schwaben bewohnten Dörfern in Ungarn. Wir mußten bitter erfahren, daß die Nachkriegsjahre uns fast mehr Leiden brachten, als die Jahre des schrecklichen Krieges. Unser wirkliches Schicksal wurde lange Zeit verschwiegen, oder falsch dargestellt. Es ist daher von großer Bedeutung, daß unsere Jugend von heute die Geschehnisse in ihrer Wirklichkeit kennenlernt.

Mein Heimatdorf Görcsönydoboka/Ketschinge, liegt an beiden Ufern des Csele-Baches, besteht aus zwei Teilgemeinden und zählt 430 Einwohner. Anfang Mai 1944 erhielt, einer ungarischen Verordnung zufolge alle wehrfähigen Burschen und Männer unseres Dorfes einen Befehl – von 17. bis zum 40. Lebensjahr – sich an der deutschen Musterung, die im Dorf stattfinden wird, zu beteiligen. Viele hielten es für einen Verrat, dass sie sich als ungarische Staatsbürger an der deutschen Musterung beteiligen müssen. Manche meldeten sich freiwillig beim Ergänzungskommando der Honvéd. Ihre Bitte wurde mit der Begründung abgelehnt, daß wir Schulter an Schulter gegen den gemeinsamen Feind kämpfen. Im Juli erhielten die Männer in deutscher und ungarischer Sprache ihren Einberufungsbefehl. Anfang September erhielten die Männer, vom 40. bis zum 50. Lebensjahr, ohne Musterung ihren Einberufungsbefehl zur deutschen Armee. Als dann nach dem Krieg so mancher heimkehrte, wurde er gnadenlos interniert. Die Anschuldigung, dass der Heimkehrer beim deutschen Heer diente, wurde den Einberufenen alleine zugeschoben. Am 28. November des Jahres 1944 wurde unser Dorf von russischen Truppen besetzt. Da wir keine Verbindungsstrasse hatten, zogen die Soldaten schon am 2. Dezember weiter. In der Schule wurde die deutsche Sprache verboten.

Sziebert Ferenc (jobbról) dr. Christian O. Steggerrel, a stuttgarti Dunamenti Svábok Kulturális Alapítványának elnökével

követelt. A nők is bányákban dolgoztak, Ukrajnában, de sokan az Uralon túlra is elkerültek.

1945 nyár végén a szomszéd faluból, Hercegszabarról a rendőrség több száz svábot hajtott át a mi falunkba, a községháza udvarára. Az egyik rendőr kijelentette, hogy a svábok magyar állampolgárságát megvonták, és addig, amíg ki nem telepítik őket Németországba, gyűjtőhelyekre viszik őket, s a mi falunk is ilyen gyűjtőfaluba lesz. Aki visszamerészkedne eredeti lakóhelyére, azt azonnal internálják. Ezt hívták akkor „áttelepítés”-nek. Természetesen egy órán belül mindenkit befogadtak a görcsönydobokai családok, volt olyan, aki két családot is elvitt magához a reményvesztett, elcsigázott emberek közül.

Mit jelentett az internálás? Nálunk 1946 januárjában a falubíró felsőbb parancsra kihirdette, hogy minden munkaképes sváb férfinak, munkatáborba kell bevonulnia a fővárosba, addig, amíg ki nem telepítik őket Németországba. A gyűjtőlistán minden férfi szerepelt, még azok is, akik a háború alatt meghaltak. Ez a „begyűjtés” nehezen ment, mert az embereknek már tapasztalatuk volt a „malenkij robottal”-tal, s így elbujdostak a határban. A mi házunkba is jöttek a rendőrök és keresték az apámat. Anyám közölte velük, hogy már három éve halott.

Ezt nem hitték el és verni kezdték. Védelmére sietett a 70 éves nagyapám, s így anyám el tudott menekülni, de nagyapámat internálták. Sokáig keresték a listán levőket, akik elkaptak, azt nagyon megverték, és küldték a munkatáborba.

1946 júniusában váratlanul hazaengedték őket, mert a mi falunk került volna sorra a kitelepítéssel Németországba. Mivel a falunkba semmilyen út nem vezetett, ekkor átmenetileg elmaradt a kitelepítés.

1947 májusában Szlovákiából elüldözött magyarokat hoztak a falunkba. Ők magukkal hozták bútoraikat és szerszámaikat, állataikat is. A tulajdonos svábokat a fegyveres rendőrök egyszerűen kizavarták a házaikból, akik össze-vissza menekültek a környéken. Ez történt az én családommal is. Mi egy magyarok és horvátok által lakott faluba kerültünk, ahol – bár a falu vezetői figyelmeztették a lakosokat, hogy tilos a sváboknak menedéket nyújtani - átmenetileg meghúzhattuk magunkat egy családnál. Ma is hálával gondolunk rájuk...

De minket sem került el a magyarországi németek „kitelepítése”, erre azonban csak 1948. június 7-én került sor. Harminc lovas kocsival vitték volna a sváb családokat a mohácsi állomásra. Aznap azonban olyan nagy eső volt, hogy a kocsik egy része nem tudott a sárban felkapaszkodni a falu feletti dombra és így csak 11 fő jutott el Mohácsra. Végül is azonban a falunkból harminc fő lett „kitelepítve” Németországba, a szovjetek által megszállt területre.

Mi, itt maradtunk, de falujukból elüldözöttek, menekülteként, szétszórva éltünk és idegen falvakban napszámosként tengettük életünket. Állampolgárságunkat is megvonták. Szülőfalunkat azonban nem feledtük el. Különbösen a hatóság sem felejtkezett el rólunk, mert én például 1947 nyarán értesítést kaptam, hogy nem telje-

Am 2. Januar des Jahres 1945 in der Früh wurde verkündet, daß die Mädchen and Frauen vom 18. bis zum 30. Lebensjahr, die Burschen und Männer vom 17. bis zum 45. Lebensjahr deutscher Herkunft sich an einer dringenden Arbeit in der Batschka beteiligen müssen, die zwei Wochen dauern würde. Es soll jeder für zwei Wochen Essen, warme Kleider und eine Decke mitnehmen. Ihr Gepäck wird auf Pferdewagen geladen. Um 12 Uhr müssen sie vom Gemeindehaus weggehen. Um 12 Uhr folgte die Verlesung der Namen. Nachher mußten sie antreten. An die Spitze des Zuges stellte sich eine Mutter und schrie weinend: „Vier Tote kostete meiner Familie der wahnsinnige Krieg. Jetzt holt man mir das jüngste und letzte Kind. Ich werde mein Kind begleiten, wohin es auch immer geht“. Russische Soldaten und Polizisten begleiteten beim Weggehen die Unglücklichen zur „malenkij robot“. Sie kamen in die Gruben der Ukraine, einige sogar nach Kaukasus und über den Ural.

An einem Sonntag im Spätsommer des Jahres 1945 trieb man mehrere Hundert Schwaben aus Herzegszabar/Sawr in unser Dorf. Beim Gemeindehaus mußten sie stehenbleiben. Einer von den begleitenden Polizisten sagte, dass das Ungarische Staatsbürgerrecht den Schwaben aberkannt worden sei. Dieses Dorf ist für den Zusammenzug der Schwaben bis zu ihrer Aussiedlung nach Deutschland bestimmt. Wer von euch in seinen ehemaligen Wohnort zurückkehrt, wird interniert! Die ermüdeten Menschen standen eingeschüchtert und ratlos vor dem Gemeindeamt. Als unsere Dorfbewohner von den Ereignissen erfuhren, gingen sie zu unserem Gemeindehaus, um den von ihrem Heimatdorf vertriebenen Menschen zu helfen. Manche nahmen zwei Familien zu sich. In ganz kurzer Zeit fanden alle Vertriebene Unterkunft. Das nannte man damals „Übersiedlung“.

Anfang Januar des Jahres 1946 erhielt unser Dorfrichter einen Befehl, welchem zufolge die schwäbischen Burschen und Männer vom 16. Lebensjahr an sich an der Aufbauarbeit in der Hauptstadt bis zur Zeit der Aussiedlung beteiligen müssen. Auf der Namensliste waren auch Verstorbene eingetragen. Da wir schon Erfahrungen von „manekij robot“ hatten, entschieden wir uns, auf keinen Fall dem Befehl Folge zu leisten. Wir flüchteten in die Wälder, nahe unseres Dorfes, wo wir in den verfallenen Kellern vor der grimmigen Kälte Schutz, und den nach uns suchenden Polizisten ein gutes Versteck fanden. Die Polzisten kamen auch in unser Haus und fragten nach meinem Vater. Meine Mutter antwortete, daß er schon drei Jahre im Friedhof ruhe. Da begannen die Polizisten sie so lange zu prügeln, bis mein siebzjähriger Großvater in das Zimmer stürmte und sich auf die Schläger stürzte. Meine Mutter konnte flüchten. Großvater wurde interniert.. Die Internierten wurden im Juni 1946 entlassen, da die Aussiedlung sich unserem Dorf näherte.

Im Mai des Jahres 1947 kamen aus der Slowakei vertriebene Ungarn in unser Dorf. Sie konnten ihr bewegliches Hab mitbringen, deshalb benötigten sie die größeren Häuser. Da es in unserem Dorf noch keine Aussiedlung gab, mußten die schwäbischen Eigentümer in überstürzter Eile ihre Häuser verlassen. Einige siedelte man nach Óbánya/Altglashütte. Viele, so auch unsere Familie, musste sofort das Haus verlassen. Wir flüchteten in die von Ungarn und Kroaten bewohnten Ortschaften. Die ungarische und kroatische Bevölkerung wurde gewarnt, keinen Schwaben Unterkunft zu ge-

sítettem „tej-beadási” kötelezettségemet, és ezért megbüntettek. Ha nem fizettem volna, internálva lettem volna néhány évre munkatáborba. Nem érdekelte őket, hogy már régen elkoboztak mindenünket...

1949 októberében visszakaptuk a magyar állampolgárságot, és szülőfalunkban is lassan változások következtek be. A betelepítettek többsége ugyanis nem művelte a földeket és folyamatosan elhagyta a falut. Így az 50-es évek elején kihirdették, hogy azok az egykori lakosok, akik vissza akarnak térni a faluba, üres lakásokat kaphatnak. Majdnem mindenki visszatért, a legtöbb házban két család is lakott. Így tett a mi családunk is. Sőt a Németországba kitelepítettek közül is hazaszökött négy család, köztük az anyósom és 11 éves gyereke, később sógoróm is. Ráadásul az életben maradt hadifoglyok is visszatérhettek Tiszalökről, ahová hazatértük után internálták őket a vizierőmű építéséhez. Erről persze szigorúan tilos volt beszélniük. *„Hallgatsz a síríg, vagy te kerülsz sírba!”* – így engedték el őket.

Boldogok voltunk, hogy a szülőfalunkban élhetünk újra. A sok munka és a szigorú spórolás meghozta eredményét. A 60-as években nagy építkezés kezdődött az egész faluban: mindenki új házat épített magának, persze „kalákában”, és egyben egy új hazát is. Mi soha nem felejtettük el gyökereinket, sem nyelvüket, a helyi sváb dialektust, sem német őseinket. Meg is lehet nézni ma a falunkat, mindenünk megvan, ami a közösségi élethez kell, bár az utóbbi időben kevés a munkalehetőség. Meg vagyunk győződve arról, hogy idegen nyelvek tudása nélkül a közös Európában nem lehet érvényesülni, és a mi német anyanyelvünk nagyon is hasznos a magyar hazának.

Mint a viharos idők egykori tanúja, ennyit kívántam szülőfalunk háború utáni megpróbáltatásairól elmondani Önöknek.

Köszönöm a figyelmüket!

Dokumentum fotó a Sváb sors Magyarországon című kiadványból

ben. Doch die Menschen hatten Einsicht und Mitgefühl. Es gab fast keine Familie, welche den in Not geratenen Schwaben die Hilfe verweigerte. Dafür sind wir allezeit dankbar.

In unserem Dorf begann man am 7. Juni 1948 mit der Aussiedlung der noch im Ort zurückgebliebenen Schwaben nach Deutschland. Es regnete die ganze Nacht. So um die 30 Pferdewagen standen für die Aussiedlung bereit. Auf dem aufgeweichten Feldweg konnten nur fünf Wagen mit elf Personen den Hügel hinauffahren. Doch 30 Personen mußten mit ihrer durchnässten Habe in einem Viehwaggon das Land verlassen. Die betroffenen Familien wurden für längere Zeit getrennt, vier Familien flüchteten zurück nach Ungarn.

Da uns das Staatsbürgerrecht aberkannt war, konnten wir nur als Knechte, Tagelöhner oder Teilarbeiter bei Bauern unser Brot verdienen. Wir gaben aber die Hoffnung auf eine Heimkehr nie auf. Wir konnten unseren Geburtsort, von wo wir vertrieben wurden, nie vergessen. Aber auch wir wurden von der Behörde nicht vergessen: 1947 erhielt ich eine Vorladung vom Versorgungsamt, ich hätte unsere Milchabgabepflicht nicht erfüllt. Es war ihnen egal, dass wir schon vor Jahren enteignet wurden...

Im Oktober 1949 erfolgte die Rückgabe unseres aberkannten Staatsbürgerrechtes. Auch in unserem Heimatdorf gab es große Veränderungen. Viele Neusiedler verliessen unser Dorf. Immer mehr Häuser wurden leer, immer mehr Weingärten wurden vernachlässigt, immer mehr Felder lagen brach. Anfang der fünfziger Jahre wurde verkündet, dass jene ehemaligen Dorfbewohner, die in ihren Heimatort zurückzukehren beabsichtigen, in den leeren Häusern eine Wohnung erhalten. Es kehrten so viele heim, daß in den meisten Häusern zwei Familien einzogen. So auch unsere Familie. Zur Freude ihrer Angehörigen kehrten auch die geheimnisvoll verschwundenen, letzten Kriegsgefangenen heim. Sie erhielten eine Bestätigung, daß sie bei ihrer Entlassung aus Tiszalök 1534 Ft Arbeitslohn erhielten. Über den ursprünglichen Zustand des Lagers zu erzählen, wurde streng verboten. Es sollte für immer ein Geheimnis bleiben. „Entweder ihr bewahrt dieses Geheimnis bis zum Grab, oder es bringt euch in das Grab“ – hiess es.

Welch ein glückliches Gefühl, daß wir wieder im Geburtsort unseren Lebensweg gehen konnten! In den sechziger Jahren schien es, als wäre unser Dorf ein grosser Bauplatz. Mit viel Arbeit, sparsamem Leben und gegenseitiger Hilfe bauten wir uns neue Häuser, neue Gassen, neue Dörfer, ja eine neue Heimat! Wir fassten wieder Wurzel in den mit so viel Schweiß und Tränen bedeckten Heimatboden. Nur unsere Sprache, das Zugehörigkeitsgefühl zu unseren Ahnen geriet immer mehr in den Hintergrund. Das Beherrschen unserer Muttersprache gereicht nicht nur zum Nutzen des Inhabers, sondern auch zum Vorteil unseres Vaterlandes, Ungarn!

Gehrte Anwesende! Ich versuchte, aus den Ereignissen meines Heimatdorfes als Zeitzeuge und Betroffener über die sturmvolle Vergangenheit der Ungarndeutschen anschaulich zu berichten.

Ich bedanke mich für Ihre Aufmerksamkeit!